31.3.2021

Euroopan parlamentin Renew Europe -ryhmän suomalaisjäsenet Elsi Katainen, Mauri Pekkarinen ja Nils Torvalds.

Asiantuntijalausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Aihe: Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta: Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma on tuonut hiilestä irtaantumisen ja digitaalisen muutoksen EU:n yhteisen liikennepolitiikan keskiöön. Komissio julkaisi vuoden 2020 joulukuussa kestävää ja älykästä liikkuvuutta koskevan strategian, jossa esitetään 82 uutta aloitetta seuraavalle neljälle vuodelle. EU:n liikennepolitiikan uudistuminen vaatii Suomelta vahvaa vaikuttamista monien erityiskysymysten vuoksi, jotka johtuvat logistisesti haastavista olosuhteista, sijainnista ja erityisesti keliolosuhteista.

Valtioneuvoston selonteossa kiinnitetään oikeasuuntaisesti huomiota EU:n päästövähennystoimiin erityisesti merenkulussa ja lentoliikenteessä, jossa kansainväliset ratkaisut ovat kansallisia vaikuttavampia.

Valtioneuvoston selonteko toteaa päästökaupan olevan tärkein väline vähähiilisten ratkaisujen edistämisessä. Tieliikenteen sisällyttämiseen osaksi päästökauppaan selonteko suhtautuu kriittisesti ja ehdottaa kehittämistä erillisenä osana. Huomattakoon, että liikennepolttoaineisiin nykyisin kohdistuvat verot ovat selvästi suuremmat kuin nykyiset päästöoikeuksien hinnat. Linjauksesta riippumatta Suomen on tärkeä varautua erilaisiin skenaarioihin komission tulevan esityksen osalta.

Merenkulun sisällyttämiseen osaksi päästökauppaa selonteko suhtautuu avoimemmin. Merenkulun päästöjen vähentäminen on kuitenkin huomattavasti vaikeampaa verrattuna esimerkiksi teollisuudessa päästöttömiin energiavaihtoehtoihin. Yhdenmukaisuus kansainvälisen merenkulkujärjestön linjausten kanssa on ratkaiseva kysymys merenkulun päästökaupan valmistelussa, jotta Euroopan ja Suomen kansainvälinen logistinen kilpailukyky ei heikkene. On tärkeää, että merikuljetuksista korostetun riippuvainen Suomi vaikuttaa aktiivisesti merenkulun päästökaupan valmisteluun. Suomalainen varustamoliiketoiminta on merenkulun päästövähennyksiin liittyen maailman parhaimmistoa ja edelläkävijöitä, ja siitä heitä päästökaupan säännösvalmistellussa ei saa rangaista. Valmistelussa on pidettävä huoli tuonti- ja vientiteollisuutemme kilpailukyvystä sekä huomioitava talvimerenkulun korkeampi polttoaineenkulutus, joka on kompensoitava. Tämä ydinkysymys on huomioitu valtioneuvoston selonteossa.

Euroopan parlamentti on tukenut päästökaupan laajentamisesta merenkulkuun kilpailukykyvaikutukset ja hiilivuodon riski huomioiden. Euroopan parlamentti kannattaa lisäksi ajatusta innovaatiorahaston perustamisesta, jonka varat voitaisi ohjata merenkulkusektorin vähäpäästöisyyttä edistävään tutkimus- ja innovaatiotyöhön. Toteutuessaan tämä olisi hieno mahdollisuus Suomen meriklusterille. Nämä linjaukset ovat erittäin tärkeitä tunnistaa Suomen EU-vaikuttamisessa.

Valtioneuvoston selonteossa pidetään tärkeänä lentoliikenteen uusiutuvien polttoaineiden EU-tasoisen jakeluvelvoitteen käyttöönoton selvittämistä. Tältä osin valtioneuvoston selontekoa voisi tarkentaa. Ilmailun ja merenkulun kestäviä polttoaineita koskevat uudet aloitteet (ReFuelEU Aviation ja Fuel EU Maritime) ovat mahdollisuus Suomen biotalousklusterille. Suomen tulisi ajaa mahdollisimman kunnianhimoisia tavoitteita ja sekoitevelvoitetta EU-säännöstöön ja pitää huoli laajasta biopolttoaineiden raaka-aineluettelosta uusiutuvan energian direktiivin (RED II) päivityksen yhteydessä. Lainsäädännön tavoitteena on oltava vakaa ja riittävän pitkälle tähtäävä kehys investointivarmuuden takaamiseksi ja investointien käynnistämiseksi. Lisäksi on tärkeä varmistaa, että EU-tason lainsäädäntö mahdollistaa kansallisesti korkeammasta sekoitevelvoitteesta päättämisen.

Valtioneuvoston selonteon huomio julkisten ja yksityisten investointien tarpeesta päästötavoitteita tukevien teknologioiden kehittämiseksi ja käyttöönottamiseksi on keskeinen eritoten liikenteelle. EU:n kestävää ja älykästä liikkuvuutta koskevassa strategiassa tavoitellaan vähintään 30 miljoonaa uutta päästötöntä autoa sekä kolmen miljoonan julkisen latauspisteen asentamista vuoteen 2030 mennessä. Suomen on syytä peräänkuuluttaa konkreettisia toimenpiteitä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi EU-ohjelmissa on huomioitava syrjäisten ja harvaan asuttujen alueiden investointitarpeet, jotka lienevät korkeammat kuin muualla EU:ssa pitkien etäisyyksien takia.

Valtioneuvoston selonteko tuo esiin EU:n roolin tekoälyn kehittämiselle ja soveltamiselle suotuisan toimintaympäristön luomisessa. Liikenne on jo nyt keskeinen tekoälyn ja automaation soveltamisen kohde, jota voidaan tulevaisuudessa hyödyntää yhä enemmän liikenneturvallisuuden ja vähäpäästöisyyden edistämiseksi. Valtioneuvoston selonteossa todetaan, että tekoälyn sääntelyn tulee perustua vapauden, ihmisarvon ja yksityisyyden suojan arvoihin. Liikenteen näkökulmasta Suomen olisi syytä pitää esillä lisäksi käytettävyyden, luotettavuuden, läpinäkyvyyden sekä velvollisuus- ja vastuukysymysten merkitystä tekoälyn sääntelyä EU-tasolla kehitettäessä.

Selonteko tunnistaa vedyn potentiaalin liikenteen päästöjen vähentämisessä tulevaisuudessa. Kansallinen vetystrategia tulisi valmistella, jotta Suomi pysyy energian ja liikenteen murroksessa Euroopan etulinjassa.

Liikenteen voimakas sähköistyminen luo EU:lle haasteita lähivuosina muun muassa kestävien akkumineraalien hankkimiseksi. EU:n on huolehdittava siitä, että unionin alueella tapahtuva akkujen valmistaminen sekä tänne tuotavat akut perustuvat eettisesti hyväksyttävään ja ympäristön kannalta kestäviin ratkaisuihin. Akkujen tuotannon koko tuotantoketjun hiilijalanjälki on voitava tunnistaa. EU:n on toimillaan edistettävä unionin jäsenmaiden omaa akkuraaka-aineiden tuotantoa. Valtioneuvoston selonteossa todetaan, että EU-tason toimilla voidaan myös edistää eurooppalaisen akkuteollisuuden kehitystä. Virkettä voisi tarkentaa puhumalla ”kestävästä” akkuteollisuudesta sekä tunnistaa vahvemmin tämän kehityksen mahdollisuudet Suomelle. EU:n uudistuvan akkuasetuksen vaatimukset arvoketjujen läpinäkyvyydelle ja kestävyydelle ovat mahdollisuus Suomen kestävälle akkuklusterille niin akkujen kierrätyksen, valmistuksen kuin kestävän kaivostoiminnan näkökulmasta.